

ONSIGBARE HAND KASTY PRESIDENT ZUMA

DEUR

DR PHILIP THEUNISSEN

Adam Smith was ʼn Skot van geboorte en het van 1723 tot 1790 in Skotland gewoon en gewerk. Hoewel hy as ekonoom geadmireer word, was hy ʼn professor in morele filosofie in Glasgow. Sy eerste boek, *The Theory of Moral Sentiments*, was ʼn groot treffer en mense het van hom kennis geneem. Hy het hierna sy professoraat opgegee en saam met die hertog van Buccleugh as ʼn tutor gereis. Op hierdie reis begin hy sy bekende werk, *The Wealth of Nations*, skryf en die voltooide produk word eers tien jaar later, in 1776, gepubliseer. Die boek was die eerste volskaalse verhandeling wat ooit oor Ekonomie geskryf is en het ʼn stewige fondament vir die teorie van die produksie en verspreiding van goedere gelê. Eenvoudig gestel het Smith geglo dat private belange in ʼn vrye mark met sosiale belange geharmoniseer word en dat dit tot ʼn selfregulerende orde, die sogenaamde ʼonsigbare handö, lei.

Die konteks waarbinne Adam Smith sy teorie geformuleer het is van uiterste belang. In Engeland, en so ook in sy kolonies, was daar in daardie era twee oponerende politieke faksies naamlik die Tories en die Whigs. Die Tories het die bestaande orde aangehang en was ten gunste van die Koning en ook die hele adelstand wat daarmee gepaard gegaan het. Die ekonomie was in wese dus ʼn stelsel wat deur politici gereël en gereguleer was. Daar teenoor het die Whigs, waarvan Adam Smith ʼn aanhanger was, weer ʼn vrye samelewing ondersteun waar individue hulle eie ekonomiese aktiwiteite kon reël.

Die kolonies se ekonomieë was van nature meer op landbou gebaseer maar daar was noodgedwonge vakmanne ook nodig. Skrynwerkers, messelaars, grofsmids, wewers, kleremakers, wapensmids en wamakers het ondersteunende dienste aan boere verskaf. Saam met die boere het hierdie vakmanne ʼn vrye ekonomie bedryf vir dié eenvoudige rede dat die koningryk bloot te besig met ander sake in die vaderland was en nie die tyd of die logistiek gehad het om by die kolonies in te meng nie. Daar was wel reëls en regulasie wat die handel moes reguleer maar omdat dit nie in die praktyk toegepas kon word nie, is dit grootliks geïgnoreer. Die ʼonsigbare handö is uit politieke verwaarlosing toegelaat om sy gang in die kolonies te gaan en Adam Smith het die meriete daarvan raakgesien.

Merkantilisme

Ten tye van die publikasie van *The Wealth of Nations* het die nasies van Europa ʼn ekonomiese teorie aangehang wat bekend gestaan het as die Merkantilisme. Dit was by uitstek ʼn voorafbeplande ekonomiese stelsel wat sy deelnemers se optrede met rigiede reëls en regulasies beheer het. In die finale instansie het die politici dus die mag gehad om beheer oor alle aspekte van hul onderdane se lewens te verkry. Die onderdane het gehoorsaam gebly want ter wille van hulle eie oorlewing kon hulle nie die hand byt wat hulle voed nie.

Merkantilisme was die prototipe van ʼn totalitêre staat waar regerings, deur middel van beheer oor die ekonomie, mense se optrede kan beïnvloed. Merkantilisme het aangevoer dat die regering die ekonomie moet beheer en bestuur sodat die ʼregteö mense die voordele daaruit kan trek. Dit het dus oor meer as

politieke mag gegaan en het ook ingesluit die ekonomiese voordele wat met 'n magsposisie saamgegaan het.

Vrye mark

Adam Smith het die Merkantilisme se sienswyse teengestaan en geargumenteer dat vrye mededinging om dieselfde hulpbronne deur individuele entrepreneurs daartoe lei dat die allokasie daarvan geoptimaliseer word en dat die nasie as geheel gevolglik sy hulpbronne op die beste wyse aanwend. Hoewel die individu uiteraard na homself omsien, word hy gereguleer deur die pryse wat die vrye mark vasstel en dat pryse opsigself weer gekontroleer word deur die somtotaal van die reaksie van al die markdeelnemers. Elke individu streef daarna om homself te verryk maar kan ook net dit aanbied wat hyself produseer teen 'n prys wat ander kan bekostig. Op hierdie wyse word arbeid en hulpbronne vanself verdeel en die openbare belang word uiteindelik daardeur bevorder.

Die vrywillige ruiltransaksies wat binne 'n vrye mark plaasvind is 'n aanduiding dat die 'okoper' erken dat die 'verkoper' se produk 'n waarde het. Uiteraard is dit ook 'n aanduiding vir die 'verkoper' dat sy arbeid na waarde geag word. Sy bydrae word dus erken en dit verhoog sy eie menswaardigheid. Wanneer iemand dan op hierdie manier homself kan onderhou, is dit 'n meer betroubare manier van ekonomiese voortbestaan as om van die regering se welwillendheid afhanklik te moet wees. Dit lei nogmaals daartoe dat die gemeenskap se belange onder die 'onsigbare hand' beter bevorder word as wanneer die politici besluit wie watter voordele uit die ekonomie moet kry.

Smith het ook geargumenteer dat die samelewing behoorlik georden moet wees sodat die 'onsigbare hand' kan funksioneer. Eiendomsreg moet sterk gevestig wees en morele norme en waardes moet bo alles staan. Dan sal ooreenkomste eerbiedig word, mense sal behoorlik ingelig word oor die produkte of dienste wat hulle bekom en die deelnemers se regte kan afgedwing word as daar oortreders binne hierdie ordelikheid is.

Politieke inmenging

Politici stem nie noodwendig met Adam Smith saam nie en vind die moontlikheid om gewone mense se lojaliteit deur middel van ekonomiese gunste te koop, uiters aanloklik. Daarmee saam sien die ekonomiese begunstigdes ook die potensiaal raak om daardeur ander mense se geld te kan bekom sonder om iets in ruil daarvoor aan te bied. Smith argumenteer dat hierdie optrede van politici juis die balans binne 'n samelewing versteur en dat dit duidelik is dat almal beter af sou wees as die bevoordeling van een ten koste van 'n ander nie nagejaag word nie. Daarmee ontken hy nie dat die vrye mark ook gebreke het nie maar voer aan dat die 'onsigbare hand' vinniger en effektiewer wanbalanse sal regstel as wat politieke inmenging dit sal doen.

Smith argumenteer baie sterk dat om hulpbronne op 'n gesentraliseerde manier te allokeer op 'n groter skaal tot korrupsie en vermorsing lei. Hy is ook van mening dat niemand beter na geld omsien as die eienaar daarvan nie. Geen politikus sal dus met dieselfde nougesetheid na ekonomiese hulpbronne kan omsien as diegene wat dit self besit nie. In 'n regeringsbeheerde ekonomie, soos die wat ten tye van *The Wealth of Nations* gegeld het, het Smith ook geargumenteer dat so 'n stelsel die geleentheid vir politici skep om hulleself bo die res te kan ag. In hulle sogenaamde voorneme om die ekonomiese hulpbronne regmatig tot gelyke voordeel van almal te bestuur, is konings en ministers sonder uitsondering die mees spandabelrige deelnemers aan so 'n beheerde ekonomie.

President Zuma

Om 9:30 op Woensdag 9 Desember 2015 kondig president Zuma onverwags en eensydig aan dat hy die minister van Finansies, Nhlanhla Nene, met die onbekende en junior parlementslid, Des van Rooyen gaan vervang. Daar is wyd bespiegel dat hierdie stap die gevolg was van minister Nene se weiering om toe te gee aan president Zuma se versoeke om nogmaals staatsgeld aan SAL beskikbaar te stel. Die aanstelling van 'n onbekende persoon as nuwe minister van Finansies is wyd geïnterpreteer as president Zuma se manier om persoonlike beheer oor die staatskas te kon kry. Die gevolg van sy se optrede was dat kapitaal begin beweeg het, aandaelpryse gedaal het en die wisselkoers dramaties verswak het. Die markdeelnemers het op tipiese vrye markmanier baie duidelik aangedui dat hulle nie gehou het van die oëprodukt wat president Zuma aan te bied het nie.

Regeringsuitgawes maak ongeveer 20% van Suid-Afrika se totale ekonomie uit. Ten spyte van die huidige regering se volgehoue pogings om meer beheer oor die ekonomie te kry, het ons by verre nog 'n vrye markstelsel en kon die onsigbare hand teen president Zuma optree. Al voel baie mense meestal magteloos teen die vermorsing van belastinggeld deur 'n regering, kan 'n land met 'n sterk middelklas tog sy leiers tot orde roep. Dit is nie net die werkersklas wat protes kan aanteken nie, die middelklas kan dit ook doen, al doen hulle dit nie altyd so sigbaar nie.

Die onsigbare hand het op Sondag 13 Desember die president voor stok gekry en hy was genoodsaak om sy besluit te heroorweeg. Die onbekende Des van Rooyen is na enkele dae met Pravin Gordan, 'n vorige minister van Finansies, vervang en die markte kon kalm raak. Hierdie dramatiese oorwinning vir die onsigbare hand het ietwat ongesiens verby gegaan omdat president Zuma se aanvanklike flater baie meer aandag gekry het. Die les hieruit is egter dat die markkragte sterk genoeg was om die politieke magte te kon kasty.

BETHLEHEM

Januarie 2016